

Ahmet TANYILDIZ*

**İNŞANIN POSTMODERN TERENNÜMÜ II:
YEDİNCİ GÜN'DE OSMANLI TÜRKÇESİ KULLANIMINA DAİR**

Öz: Son dönemin popüler edebî türlerinden olan postmodern romanlar ve onların gelenekten beslenme hususiyetleri ilgi çekici araştırma alanları arasındadır. Bu romanların belirgin özelliklerinden biri klâsik dil ve anlatı öğelerinden yararlanmasıdır. Çok yönlü değerlendirilmesi gereken bu meselede öne çıkan husus, postmodern roman yazarlarının Osmanlı Türkçesi unsurlarını kullanma yöntemleridir. Bu makale çerçevesinde, klâsik anlatı geleneğini romanlarına başarıyla yansıtan İhsan Oktay Anar'ın *Yedinci Gün* adlı eserinde Osmanlı Türkçesinin dil ve ifade öğelerinden yararlanma özelliklerine dikkat çekilecektir.

Anahtar Kelimeler: Postmodern Roman ve Gelenek, Osmanlı Türkçesi, İhsan Oktay Anar, Yedinci Gün.

**POSTMODERN VOCALISM (THERENNUM) OF THE PROSE (INSHA) II:
ABOUTH THE OTTOMAN TURKISH USE IN THE SEVENTH DAY**

Abstract: Postmodern novels, one of the most popular literary genres of recent times, and their feeding characteristics from the tradition are among the interesting research areas. One of the distinctive features of these novels are the use of classical language and narrative texts. The main issue that needs to be assessed in a multifaceted way is the use of Ottoman Turkish elements of postmodern novelists. In the context of this article, the characteristics of utilizing the Ottoman Turkic language and expression texts in the book titled *The Seventh Day* written by İhsan Oktay Anar who successfully applied the classical narrative tradition to his novels, will be paid attention.

Keywords: Postmodern Novel and Tradition, Ottoman Turkish, İhsan Oktay Anar, *The Seventh Day*.

* Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Diyarbakır/TÜRKİYE;
ahmettanyildiz@gmail.com

Gelenek ve Postmodern Metinler

Son yarım yüzyıldır adından söz ettirmekte olan postmodernizm; sanat ve edebiyat başta olmak üzere siyaset, bilim, ekonomi, felsefe, medya ve basın/yayın gibi farklı mecralarda gündemde kalmayı başarmış bir kavramdır. Muhtelif alanlarda tartışılmasına rağmen hâlâ postmodernizmin ne olduğu konusunda bir fikir birliğine varıl(a)mamış olması, bu kavram etrafında şekillenen bilgileri tarif ve tasnif etme noktasında araştırmacıları bir hayli zorlamaktadır.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla postmodern metinlerin ayırt edici özelliklerinden biri de geleneksel anlatılardan faydalanma biçimleridir. Modernizm kendisini, fikrî manâda ve özellikle uygulamada gelenekten kopmak veya geleneği yıkmak üzerine temellendirmiştir. Bu durum modern edebiyat ürünleri için de böyledir. Modern çağların edebî örnekleri gelenekten, klâsik edebiyat ürünlerinden, halk edebiyatı öğelerinden veya esas olarak din eksenli bir kurguya sahip olan anlatılardan ayrılarak yazılmışlardır. Postmodern anlatılarda ise yazarların geleneğe bakışı ve ona karşı takındığı tavrın değiştiği görülür. Artık gelenek, yazarlar için karşı çıkılan, yok edilen veya uzaklaşılması gereken bir alışılmışlık hâli olmaktan çıkar; faydalanılması gereken bir kaynağa dönüşür.

Türk edebiyatının her döneminde ritim ve ahenge dayalı manzum söyleyiş ön planda olmasına rağmen mensur anlatının da edebî gelenek içerisinde ciddi bir birikim oluşturup muhtelif tür ve şekillerde vücuda geldiği ve varlığını kuvvetlendirerek sürdürdüğü bilinmektedir. Özellikle üst dil olan edebî söylemin 'tasannu' niyetiyle mesafe kat ettiği klâsik dönem Osmanlı edebiyatında geleneksel nesrin farklı üslûplar altında zenginleştiği görülür. Dinî-tasavvufî ve ahlakî eserler; siyer, menkıbe, seyahat, siyaset ve tarih kitapları; resmî yazışma ve inşâ örnekleri; şuarâ tezkireleri ve diğer teorik eserler, klâsik dönem nesir geleneği içerisinde ortaya çıkan mensur metinlerden bazılarıdır.

Bu çalışma konusunun kapsamına giren anlatımda geleneğe ait unsurların kullanılma hususu da zaman içerisinde şekil ve muhteva açısından bazı değişikliklere uğrayarak fıkra, deneme, hikâye ve roman gibi daha ziyade Batı kaynaklı edebî anlatı türleri çerçevesinde hayatiyetini sürdürmüştür. İlk nesil Tanzimat sanatçılarının keskin müdahaleleriyle manzum ve mensur anlatıların yapısı ve muhtevası değişime uğrasa da gelenek dediğimiz ana damar, müteakip dönemlerdeki eserlere nüfuz etmeye devam etmiştir. Nitekim roman alanında okur kitleleri ve edebiyat otoriteleri tarafından günümüz Türk edebiyatının en başarılı isimleri sayılan Orhan Pamuk, İhsan Oktay Anar, Elif Şafak ve Nedim Gürsel gibi yazarların eserlerine dikkat edildiğinde bunların şekil, muhteva ve anlatım biçimi yönüyle klâsik edebiyatımızın başta manzum/mensur anlatım tekniklerinden ve diğer muhtelif unsurlarından yararlandıkları hemen fark edilir.

Osmanlı Türkçesi ve Postmodern Metinler

Postmodern edebî metinlerin gelenekten beslenme konusunda en dikkat çekici hususiyetlerinden biri de üslup ve ifadede Osmanlı Türkçesine ait unsurları kullanmalarıdır. Bu durum ilk bakışta kaleme alınan romanların muhtevası veya işledikleri zamanın gerektirdiği kelime dünyası ile ilgiliymiş gibi görünse de esasen yazarın bilinçli bir tercihi olduğunu söylemek mümkündür. Zira postmodern yazar, iki büyük dünya dilinden beslenerek adeta 'mürekkebe dil' haline gelmiş olan Osmanlı Türkçesini, eserinin ifade zenginliğine yarayacak şekilde kullanmaktan imtina etmez. Bu yolla hem geleneğin güçlü nefesini satırları arasında okura hissettirir hem de klâsik dilin engin kelime dünyasından birçok örneği eserine taşır.

Osmanlı Türkçesine ait unsurların postmodern eserlerde kullanılmasının sebepleri üzerine düşünüldüğünde ilgi çekici sonuçlara ulaşılabileceği aşikârdır. Bu mesele üzerine kafa yoran araştırmacılardan biri de Yıldız Ecevit'tir. Yazar, postmodern Türk romanında Osmanlıca kullanımına dikkat çekip şu tespitlerde bulunur: *"Özellikle son on yıl içinde Türk romanında gözlemlenen Osmanlıca kullanımındaki bu artışın, siyasal İslam'ın ülkede güçlenmesiyle doğrudan ilişkilendirilmesi yanlış olur. Sağda yer alan yazarların ideolojik bir yaklaşımla eski sözcükleri kullanmalarından farklı bir bilincin ürünüdür bu; tabuların gücünü yitirdiği seksen sonrası yıllara özgü bir eğilimdir daha çok: Mutlak değerlerin, kesin doğruların egemenliğini yitirdiği postmodern bakış açısının rengini taşır."* (2008: 333)

Eserinde çok sesli bir anlatımı yakalama peşinde olan postmodern yazar, özellikle bu noktada geleneksel anlatılardan faydalanarak eserini zenginleştirmek ister. Postmodern tarzda eser veren birçok yazarın üslûbunu klâsik metin kıvamına getirmesi, postmodern söylemin çok sesli anlatım özelliği ile yakından ilgilidir. Ecevit'in de belirttiği üzere bu durum bir geriye dönüş, dil ve ifadede eskiye özlem veya anlatımda bir postmodern rücu (irtica) değildir; bilakis postmodern yazarın, üslûbunun imkânlarını ve sınırlarını geleneksel anlatılar yoluyla genişletme, anlatımına yeni bir soluk getirme çabasıdır.

Meselenin diğer bir yönü de modern sonrası dönemin birey profiline, ideolojik kısır döngüsüne ve fikir fukaralığına da muadil bir şekilde bu devir eserlerinin aldığı karmaşık biçimdir. Modernizmin aksine gelenekten yararlanan, ancak kutsallar başta olmak üzere geleneğe ait hemen her unsuru bir nevi deforme ederek -kimi zaman hakikatini çarpıtarak veya mizahî şehvete kurban vererek- kullanan postmodernizme ait edebî ürünlerin bir kısmı da bu saikle yazılmışlardır. Postmodern zamanın 'kimlik'siz ve 'değer'siz birey profiline uygun, kimlik ve değer kaygısı gütmeyen ama onlara ait unsurları estetik hazla kullanan edebî ürünler klâsik dönemin birçok unsuru gibi Osmanlı Türkçesini de değerlendirmişlerdir.

İhsan Oktay Anar ve 'Yedinci Gün Osmanlıcası'

Makalemizdeki “*İnşanın Postmodern Terennümü II*” üst başlığından anlaşılacağı üzere daha evvel İhsan Oktay Anar'ın klâsik anlatı geleneğinden yararlanma meselesini *Suskunlar* romanı merkezinde değerlendirmeye çalışmıştık. Söz konusu çalışmada Anar'ın dil, üslup ve muhteva yönüyle gelenekten, yani halk hikâyelerinden, klâsik edebiyat ürünlerinden, tasavvuftan, dinî metinlerden, doğu klâsiklerinden ciddi anlamda beslendiğine vurgu yapmıştık.¹

Kurgu ve muhteva açısından oldukça girift bir yapıya sahip olan *Yedinci Gün* romanı da söz konusu etkilenmenin ilgi çekici örneklerinden biridir. Eser üç ana bölümden müteşekkildir. Zaman, mekân ve kurgu açısından iç içe girmiş anlatılardan oluşan eser; *baba, oğul* ve *hayâlet* üst başlıkları altında çeşitlenir. Anlatımdaki yeknesaklığı kırmayı amaçlayan bu anlatım tekniği daha önceki çalışmamızda *Şark Anlatı Formu: Çerçeve Hikâye* (Tanyıldız 2016: 242-243) olarak tanımladığımız çerçeve anlatı ve eş zamanlı kurgu tekniği ile kaleme alınmıştır. Esas itibarıyla dinî-tasavvufî ve edebî geleneğimizdeki klâsik anlatı tarzı olan bu kurgu tekniği, metinlerarasılık yöntemini oldukça başarılı bir şekilde uygulayan Anar'ın bu eserinde de ön plana çıkmaktadır. Eserin muhtevası ve metinlerarasılık niteliği hakkında yapılmış derli toplu bir çalışma hâlihazırda bulunmaktadır.² Bu vesile ile eserin söz konusu hususlarına temas etmeyip Osmanlı Türkçesi unsurlarının kullanım şekillerine yoğunlaşacağız.

Çağdaş olan postmodern roman yazarları arasında İhsan Oktay Anar'ı müstesna bir mevkiye taşıyan temel husus, klâsik dönemin mutantan anlatımını andıran renkli üslubudur. Özellikle muhteva açısından da söz konusu devirlerin izlerini taşıyan Puslu Kıtalar Atlası, Kitabü'l-Hiyel, Efrâsyab'ın Hikâyeleri, Amat, Suskunlar, Yedinci Gün ve Galiz Kahraman adlı eserleri, bu üslubunun kesafet kazandığı örneklerdir. Sözü edilen eserlerde yazarın ifadesi yer yer klâsik dönemde telif edilmiş mensur bir metnin, rivâyetlerle örülü bir kıssanın veya halk hikâyesinin, meşhur zatların biyografilerini ele alan tezkirelerin üslubuna yaklaşır.

Eserin muhtevadaki kurgusal zaman ile yazarın tercih ettiği dil arasındaki uyumu, Ecevit'in ilgili şu ifadeleri çerçevesinde değerlendirmek mümkündür: “*Doksan sonrası Türk edebiyatında dil dokusunu metnin tarihsel içeriğine uygun sözcüklerle oluşturarak dili bir biçim ögesi olarak kullanma eğilimi gösteren yazarlar arasında en önemlilerden biri de İhsan Oktay Anar'dır. Anar'ın Osmanlı dönemini konu alan romanlarında kullandığı eski dil, ortaya çıkan metinsel panoyu oluşturan ana renklerden biridir.*” (2008: 337)

Anar'ın, romanlardaki anlatıcı dili de -hususen muhtevaya bağlı olarak- klâsik anlatının ve Osmanlı Türkçesi unsurlarının tesiri altında şekillenir. Yer

¹ “İnşanın Postmodern Terennümü: *Suskunlar*'da Klâsik Anlatının İzleri”, *Gelenekten Geleceğe Türk Edebiyatı*, s. 239-253, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2016.

² Hikmiye Günay, *İhsan Oktay Anar'ın 'Yedinci Gün' Adlı Romanının Metinlerarasılık Bağlamında İncelenmesi*, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Dönem Projesi, Erzurum 2015.

yer anlamayı zorlaştıran ve dil açısından üst perdeye çıkan bu üslûbu yazarın neden tercih ettiği sorusuna kolayca ve net bir cevap vermek mümkün değildir. Yazar kimi zaman tabiat manzaralarına şairâne bir edayla yaklaşır, kimi zaman deney çalışmalarına bir kimyager gözüyle bakar. Bazen klâsik devrin bir ham sofusu diliyle dinî ve sosyal meseleleri, bir mutasavvıfın gözüyle de varlık ve evrenin sırlarını tartışır; bazen eski zaman meyhanelerinin müdavimi olan bir ayyaşı konuşturur.

Bir yandan devlet ricaline önemli mevzuları bürokrasi diliyle müzakere ettirirken bir yandan sosyal hayatın sefaletini temsil eden dilenci ve hırsızların dünyasını mizah ve argo ile tasvir eder. Bu anlatım sırasında okuru mizah, gizem ve terimlerle örülü bir kurgu dünyasına çekmeyi başarır. Netice itibariyle Anar'ın karakteristik üslubu hâline gelmiş olan bu anlatım biçimi esasen onu özgün kılan özelliklerin başında gelir.

a. Kelimelerin Kullanımı

Klâsik edebiyat bilgi ve teorisi kitaplarında üzerinde önemle durulan bir konu da mensur veya manzum anlatılarda kullanılan kelimelerin o dönemin dil kurallarına ve kullanım oranlarına uygunluğudur. Devrin edebî eserlerinde ve sanatkârların dilinde hiç kullanılmayan kelime ve ibarelerin tercih edilmesi, klâsik dil retorijimiz olan belâgat ilmine göre, -fesâhat bahsi içerisinde- *garâbet* (mevcut dönemde kullanılmayan kelimeleri kullanma) ve *kıyâsa muhâlefet* (dili iyi bilen sanatkârların kullanımına uymayan ifadeleri kullanma) olarak tanımlanmıştır.

Anar'ın kullandığı kelime ve kavramlardan bir kısmı eski dilde mevcut örnekler olmasına rağmen bugünkü sanat ve edebiyat dilinde artık yaşamamaktadır. Bununla birlikte eski dilde dahi bulunmayan bazı kelimelerin yazar tarafından mizah amaçlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca tercih edilen eski kavramlardan çoğunun terimler veya teknik kelimeler olduğu dikkat çekmektedir. Eser boyunca kullanılan eski kelimelerin dökümü şu şekildedir: *Sâyepûş, çırâğpâ, dehşetengiz, serkomiser, taaffün etmek, hulûskâr, gudde, ifrâzât, hayırhâh, lendûhâ, husye, şerâre, münevvebe, meksefe, mühtez, irsâl, müvessi, tevsî etmek, mebzul, muhassıl, müş'ir, müvezzine, tevâlî, ufkî, şakûlî, müzerrik, mustafhime, hurûfât, vukuf hâsıl etmek, lâlettâyin, hamîş, te'dîb, ahvâl u şerâit, müvâzin, gebergâh, iştirâkiyyûn, mütekâmil, ciğerkûşe, ferâh fahûr yaşamak, teşâür, maatteessüf, mehleke, metafizikî, hüvelfânî, müteazzım, kût u mut, hercümerc, zevâl, pâyidâr, pâyân, cevza, kelbü'l-asgar, kelbü'l-ekber, zühre, müşterî, vazîfeşinâs, seyyâre, mekrûhâne, ittrâd, tâdât, bârika, sâika, menâzır, müskirât, münhelik, pestenkerânî, münevver, müzehheb, perdâh, mübeccel, azametfurûş, barbarvârî, imparatorvârî...*

b. Tamlamaların Kullanımı

Anar, roman boyunca Osmanlı Türkçesi tamlama yapısına benzer üç türlü tamlama unsurunu tercih etmektedir. İlk iki unsur Arapça ve Farsça tamlama kurallarının Türkçeye geçmiş hâli olan harf-i ta'rîfle veya daha ziyade (-i/ -ı // -yi / -yı) biçimindeki yapıyla kurulan tamlamalardır. Bu çerçevede

kullanılan tamlama örnekleri şu şekildedir: *Dergâhu'r-reis, semtü'r-reis, sümmettedarik, hadîdü'l-mizâc, müvellidülmâ, zâtülhareke, helâ-yı hümayun, belâ-yı muazzama, âlicenâp ve hamiyetperver zât-ı muhterem, şâyân-ı itimat bir helâlzâde, bir zât-ı nâmuhterem, gayr-ı câiz, edevât-ı kimyevîye, câlib-i hayret tertîbât, elektrikîye-i sâkine muhassalası, cins-i latîf, karn-ı rübâ, şâyân-ı itimat, bir yığın fasarya taklavât-ı elektrikîye, eşref-i mahlûkât, seyr-i filmenâm, mahzen-i uzeym, def-i belâ, âb-ı rû, nazar-ı dikkatini celb etmek, şûrâ-yı Âl-i Osmânî, memalik-i Osmâniye, elektrikîyet-i sâkine, nesebi gayri sahih, cemâhîr-i müttehîde, gâita-yı muazzama, feth-i bâb, gayr-i muntazam, Merkez-i Kâin, İnsân-ı Alâküllihâl, idâre-i maslahat, âliülâlâ zât...*

Yazarın tercih ettiği üçüncü tür ise Türkçe tamlama yapısı üzerinde eski kelimelerle kurduğu tamlamalardır. Bu yapıda daha ziyade Farsça nisbet eki (î) ile kurulan sıfat tamlamaları dikkat çeker. Bu örnekler de genellikle terim mahiyetinde kullanılmaktadır. Yazarın bu minvalde tercih ettiği tamlama örnekleri şunlardır: *Beynelmilel meseleler, müstakbel ve muhtemel veled, harıl harıl harıldayan cehennemî ateş, ehven bir ücret, hayırlı kademli meymenetli insanlar, Şimâlî Avrupa kavmi, bir nâmübârek mahal, Öklid'in mefkûrevî küresi, bedenî sâik, ihtirâ berâtı, elektrikî tâkat, hayreti mucip âlât, mütehavvil meksefe, mıknatîsî saha, hârumüntakîlî subap, âhize-mürsile, Mors elifbesi, mürsilenin ihtizâz devresi, âhizenin mütehavvil meksefesi, sümbülî Pertev huzmeleri, zâdegân zümresi, ufkî vaziyet, cebîn mürteciler, lâyemût ve lâyezâl mozole, lisân müessesesi...*

c. Özel İsimlerin Kullanımı

Anar'ın eser boyunca tercih ettiği karakter ve tiplerin genellikle mizahî ve sembolik bir göndermesi vardır. Osmanlı Türkçesi unsurları çerçevesinde değerlendirecek olursak eserde geçen isimlerin çoğu ironik bir tercih ve geleneksel anlatılardaki şahsiyetlere işaret eden sembolik bir amaç vesilesiyle kullanılmışlardır. Bu türdeki özel isim örnekleri şöyledir: *Zirtullâhıkirmanî Efendi, Abdullabut Efendi, Abdülnezakettin, Aptülnazik, Bevvâl (ismin anlamından hareketle cami duvarına işeyen ahmak kişiye gönderme), Keşkek Aleyhisselâm, Dâhî Kirâmî Efendi, Târih-i Külhânî (tarihî biyografik eserlere gönderme), İdris Âmil Zula (Emile Zola'ya gönderme), Şeyh Ragâib Efendi Hazretleri, Şeyh Abdürrahim Efendi Hazretleri, Şeyh İsmail Efendi Vanî Hazretleri, Kelânullâh (Kelîmullâh sıfatıyla bilinen Hz. Musa'ya gönderme), Âlî Remzî (Rabbî mahlasıyla), Âlî Remzî Meysâlim Beyefendi, Alî Kâmil Kafzât, İsmail Tebernî, Sadrî Müslim, Yûsuf Sâzen, Rıza Emlîke Bey, İsmail Hakkı Bernus (bu son yedi isim Ashâb-ı Kehf'e göndermedir).*

d. İfade Üslubu ve Tasvir Cümleleri

Eserin kurgusal zamanında teknoloji harikası sayılabilecek makinelerin anlatıldığı kısımlarda yazarın tasvir için kurduğu cümleler, teknik meseleleri ele alan bir eski zaman risâlesinin üslubunu andırır. Kimi ifadeler de teknik tabirlerin mizahla renklendiği cümlelerdir. Mesela roman karakteri Paşaoğlu'nun laboratuvarındaki deney macerasını nakleden aşağıdaki cümleler, konu ile ilgili klâsik dönemde yazılmış bir eserin dilinden farksızdır:

“Ne var ki Paşaoğlu, laboratuvarında ilmî bir tecrübenin neticesini beklerken kapıldığı cezbeye, elektrikîye-i sâkine muhassalasının iki topuzu arasında hâsıl olan parlak şerâreleri izlerken girdiği galeyâna, üzerinde çalıştığı harumüntakilî supabın cereyân-ı elektrikîyeyi halâdan yek istikâmette nakletmesi hakkında tefekkür ederken içinin arada bir hop etmesine bakılırsa hâlimden memnun görünüyordu.” (s. 24)

“Pederinin köşkünün satılması akabinde, Demir Minareler’i Hak dinini Hertz dalgalarıyla yayıp cümle âlemin hidâyete ermesi için inşâ ettirmişti. Daha sonra buraya temelli yerleşmişti. Düşük tâkatli kıvılcım mürsilesinden ise ancak mors sinyalleri irsâl edebiliyor, bu da onu ziyadesiyle kedere boğuyordu.” (s. 72-73)

Tabiat tasvirlerine giriştiği anda yazarın üslubu klâsik dönemin süslü ve tantanalı ifadelerini andırır şekilde oldukça farklı ve renkli bir zemine kayar. Bu kısımlarda kimi zaman bir Fikret şiirine telmihte bulunarak yağmurun ses ritmini okuyucunun kulağına ve dimağına eriştirmek ister, kimi zaman İstanbul’un boğaz kenarındaki meşhur yalıların bahçelerini, hülyalı bir eski zaman şairinin estetik diliyle anlatır, kimi zaman da geleneksel anlatıda *taklîd-i âhengî* (tasvir edilen olayı, ses ve kelimelerle dinleyiciye adeta hissettirme) adı verilen sanatı hatırlatır tarzda tabiat olaylarını muhataba hissettirmeye çalışır:

“Hafiften yağmur başlamıştı. Şâirin dediği gibi tıpkı inci yahut tıpatıp jâle misâli, muttarid, muhteriz ve tâbnâk damlalar, arabanın ratıp camında taptapa ile tıpırdıyordu.” (s. 28)

“Vaktiyle yalya misafir gelen hisli bir şâir bahçeyi o kadar efsunkâr, o kadar albenili bulmuştu ki cânânın billûr teni kadar ak taç yapraklarına seher vakti meleklerin gözyaşı gibi düşen jale pırıltılarıyla nazlı nazlı salınan zambakları, yağmurun ardından beliren ebemkuşağındaki renklerin hepsinden farklı altun sarısı yaseminlerin rayihasına gelen balarılarını, andız, basık tepeli sedir, buğulu mavi ladin ağaçlarında cıvıldaayan sakaları, kızılgerdanları, floryaları eserinde tasvîr etmiş, ama kitap fazla rağbet görmemişti.” (s. 20-21)

“Barikalar çakıp sâikalar düşerken, cadı tütsüsü kadar zifirî ve dev cüssesi kadar kallavi o cehennemî bulutta elvân elvân, altunî ve firfirî pertevler oynayıyordu.” (s. 154)

Yazar, sosyal hayatın karmaşasını, günlük hadiselerin garip cilvelerini, polisiye olayları aktarırken Osmanlı Türkçesindeki zengin kelime dünyasından yararlanır. Yine geleneksel anlatılarda çokça örneğine rastladığımız ve anlatımın etki derecesini arttırmak amacıyla peşi sıra tavsif ederek tasvir yapma anlamına gelen *tensîku’s-sıfât* (sıfatları art arda dizmek) sanatının icrasına benzer şekildeki ifadeler bu kısımlarda sıklıkla tercih edilir:

“Hattâ heykeltıraş, yollardaki ve binalardaki insanları bile es geçmemiş, kadını erkeği, hafiyesi zaptiyesi, ulemâsi şuarâsi, fukarâsi, delisi divânesi, fırı kopili ile onları da bu dev şehir maketine katmıştı.” (s. 10-11)

“... ulemânın da, şuarânın da, ukelânın da, üdebânın da, efkâr ü tefekkürünü sinkâf etmeye hazır bu barbar, habis zihnindeki sâbit fikir hâline gelen şu hava sefinesinin inşâsı için ne kumpaslar kurmuş, ne fırıldaklar döndürmüştü!” (s. 128)

“Orucunda namazında, dinli diyânetli, evrâd çekip mukâbele okuyan, âhîretini mamur etme uğruna saç sakal ağartmış hayırlı kademli meymenetli insanlardı. Âmennâ! Söylemeye insanın dili pek varmaz ama

şimdi ancak, zabıta teşkilatının değişimiyle her ceset, müminlerin tâbiriyle her mevtâ, çelebilerin deyimiyle her naaş, külhânîlerin üslûbuyla her leş, yahut kitâbî tabiplerin ilmî terimiyle her kadavra kadar ehemmiyetleri vardı.” (s. 17)

e. Dinî Metin ve Kavramların Kullanımı

Postmodern romanın *metinlerarasılık* özelliğiyle yakından ilgili olan bu husus, klâsik anlatı geleneğimizdeki *iktibâs* sanatı ile büyük oranda benzerlik taşır. Postmodern romanda *metinlerarasılık* yönteminin esas itibarıyla ‘bilgi ve değerlerin gelenekselleşmiş bütünlüğünü bozma amacı’ güdülerek kullanıldığı ifade edilmektedir (Narlı 2008: 312). Hakikaten Anar’ın bu romanında kullanılan âyet-i kerîmeler, dinî literatürdeki ifade ve kavramlar, klâsik şiir geleneğimizdeki dinî-tasavvufî metinler daha ziyade mizahî duruma bir çeşni ve -deyim yerindeyse- meze yapılmış olma görüntüsüyle ön plana çıkar.³

Dinî referanslı klasik metinlerin imlâ ve mahreçleri kısmen bozularak mizah unsuru olarak kullanılmasına en ilginç örnek, roman karakteri İhsan Sait ve ekibinin efsanevî tayyareyi çalıştırma denemelerindeki riskler üzerine hizmetçi tövbekâr Bevvâl’in mevlid okumasıdır. Hadise şu şekilde tasvir edilir:

“O gece binanın içinde, kibleye sırtını vermiş ve dindarlığına dikkat çekmek için bir de külâhına imamlar gibi sarık sarmış olan Bevvâl, başlarında birer namaz takkesi olan mühendis Aman Baba, İdrîs Dede ve torunu, bir de elbette İhsan Sait’ten ibaret, hepsi de bağdaş kurmuş cemaate, öne arkaya sallana sallana yanık sesiyle mevlid-i şerîf okuyordu:

*Ol irebiüevvel âyin nicesi
On ihinci kice isneyin kicesi
Ol kice kim toğdu ol hayrül bişer
Ânesi anda niler kördü niler
Didi kördüm ol habibin ânesi
Bi âcep nûr kim küneş birvânesi
Berk urup çıhtı ivimden nâgehan
Göklere dek nûr ilen toldu cihân*

... Bevvâl bardağını ağzına dikip şerbeti bitirdikten sonra mevlide devam etti. Mevlidi dinleyenler elleri dizlerinde, ara sıra huşû içinde sallanıyorlar, ama bazen de arkalarına dönüp, emeklerinin semeresi olan tayyâreye bakmadan da edemiyorlardı. Tayyâreye baktıkları anda, mevlid okuyan Bevvâl sesini öfkeyle sertleştiriyor, kendisine kulak vermedikleri için onları bu şekilde azarlamış oluyordu.” (s. 124)

³ Anar’ın dinî metinleri mizah unsuru olarak kullanmasına dair en bariz örnekler, kimi âyet-i kerîmelerin ve duaların metinleridir. Bu metinlerin tahkiye içinde değerlendirilmesi ve imlâlarının Latinize edilip okunması da *metinlerarasılık* kapsamında değerlendirilebilir. Bu çalışmanın muhtevası ile ilgisi dolaylı olduğu için örneklerin ayrıntılarını buraya almadık. Bu tür kullanımlar için romanın 38-40; 69; 127. sayfalarına bakılabilir.

Sonuç

Son dönemin dikkat çeken postmodern romancılarından olan İhsan Oktay Anar'ın hemen tüm eserleri gelenekten ve geleneksel edebî anlatılardan izler taşır. Yazarın kelime dağarcığı başta olmak üzere eserlerin iç/dış yapısal özellikleri, şahıs kadroları, konuları ve anlatım teknikleri, okuyucunun dimağına klâsik dönemde kaleme alınmış bir mensur hikâyenin, bir şuarâ tezkiresinin veya bir mesnevînin edebî zevkini ulaştırır. Okuyucunun bu zevki hissetmesinde 'ben Doğucu değil, Doğuluyum' diyen yazarın eserlerinde sergilediği düzeyli ve bilinçli tutumun katkısı muhakkaktır.

Bu çalışma kapsamında Anar'ın *Yedinci Gün* adlı eserinde, Osmanlı Türkçesine ait ögeler başta olmak üzere klâsik nesir unsurlarının izdüşümleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tespit uğraşısının, eserdeki en küçük teknik birim olan ses düzeyinden yazarın umumî üslûbuna kadarki aşamalara çıkarılması da imkân dâhilindedir. Osmanlı Türkçesi ögelerini eserlerinin karakteristik özelliği hâline getiren Anar, bu dilin yapısına, sözdizimine ve muhtevasına ait sembolleri, kavramları/kelimeleri, *Yedinci Gün* adlı romanında üslup renkliliğini arttırmak ve mizahî anlatımına katkı sağlamak amacıyla kullanmıştır.

Çalışma sonucunda elde edilen temel çıkarım, günümüzdeki bir postmodern romanın anlatım zenginliğine ve renkliliğine işaret eden ölçütlerinden birinin -belki de birincisinin-; yapı, konu, dil ve üslûp bakımından gelenekten kopmayıp bununla birlikte yeni bir söylem ortaya koymuş olmasıdır. Böylelikle bu çalışma özelinde Anar'ın 'eşikte kalan' bir sanatçı görüntüsünden öte, 'kökü mazide olan' bir üslûbun taşıyıcılığını üstlendiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Aktulum, Kubilay (2000), *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınevi, İstanbul.

Anar, İhsan Oktay (2012), *Yedinci Gün*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Ecevit, Yıldız (2008), "Postmodern Türk Romanında Osmanlıca Kullanımı", *Hece Dergisi Modernizmden Postmodernizme Özel Sayısı*, S. 138-140, s. 333-342.

Günay, Hikmiye (2015), *İhsan Oktay Anar'ın 'Yedinci Gün' Adlı Romanının Metinlerarasılık Bağlamında İncelenmesi*, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Dönem Projesi, Erzurum.

Gündüz, Osman (2012), *İhsan Oktay Anar'ın Kurgu Dünyası*, Grafiker Yayınları, Ankara.

Koçakoğlu, Ahmet (2010), *Yerli Bir Postmodern İhsan Oktay Anar*, Palet Yayınları, Konya.

Kortantamer, Tunca (1993), “Türk Şiirinde Ses Konusunda ve Ses Gelişmesinin Devamlılığı Üzerine Genel Bazı Düşünceler”, *Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Akçağ Yayınları, Ankara, s. 273-336.

Narlı, Mehmet (2008), “Postmodern Romanda Modern Gerçekliğin Yitimi”, *Hece Dergisi Modernizmden Postmodernizme Özel Sayısı*, S. 138-140, s. 311-321.

Sarı, Mehmet (2009), *Metinler Arası Bağlamında İhsan Oktay Anar'ın Romanlarında Kutsal Metinlerin İzleri*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Tanyıldız, Ahmet (2016), “İnşanın Postmodern Terennümü: *Suskunlar*'da Klâsik Anlatının İzleri”, *Gelenekten Geleceğe Türk Edebiyatı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, s. 239-253.

Tuğluk, Abdulkakim (2016) *Postmodern Türk Romanında İroni*, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Diyarbakır.

Wellek, Rene, Austin Warren (2005), *Edebiyat Teorisi*, (Çev: Ömer Faruk Huyugüzel), Akademi Yayınları, İzmir.